

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน สามารถเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคมและความเป็นอยู่ของคนให้สูงขึ้น คุณภาพของประชาชนย่อมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศชาติในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านสังคม ดังนั้น การศึกษาข่อมเป็นเครื่องมือหล่อหลอมเยาวชนให้มีรูปแบบและเป็นพลเมืองที่ดี ตามที่สังคมต้องการ การศึกษาช่วยพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลทั้งเด็กและผู้ใหญ่ให้เป็นกำลังทางเศรษฐกิจทางการเมือง การปกครอง และการศึกษายังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาความเจริญมั่นคงในระบบการปกครองของประเทศ (เพ็ญจันทร์ ทัพประเสริฐ, 2543 : 1) โดย การศึกษานับเป็นปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ในการพัฒนาคนในชาติ ให้มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรม และ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พนม พงษ์ไพฑูย์, 2543 : 97)

โลกยุคปัจจุบัน เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (สถาบันส่งเสริมการประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 1) อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อสังคม ของไทย ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ตัวอย่างของการเกิดวิกฤต เศรษฐกิจ เมื่อพุทธศักราช 2540 เป็นบทเรียนที่มีคุณค่า ต่อระบบสังคมไทยที่ได้รับผลกระทบ แสนิยมสังคมตะวันตก ทำให้เกิดการอ่อนแอในระบบสังคมไทย (เทียน ทองแก้ว, 2546 : 52) และจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษาและวัฒนธรรม ทำให้ประเทศไทยต้องดำเนินการปฏิรูปหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ระบบการเงินการคลัง ปฏิรูปการเมือง ปฏิรูประบบราชการ และการปฏิรูปการศึกษา (สมศักดิ์ คลประสิทธิ์, 2542 : 8)

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แสดงเจตนารมณ์ชัดเจนที่จะให้โอกาสในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพ ไปสู่คนไทยทุกหมู่เหล่าอย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นการระบุดึงสิทธิของประชาชนในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีที่มี

คุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การระบุดึงคุณลักษณะของการศึกษาที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังประชาธิปไตย ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการค้นคว้า วิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เป็นต้น และที่สำคัญที่สุดคือ การที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกำหนดให้มี “กฎหมายการศึกษา” เพื่อรองรับการพัฒนาการศึกษาไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอีกด้วย ซึ่งนำมาสู่กระบวนการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 อันเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการศึกษาตามเจตนารมณ์และหลักการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ สิ่งที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษานี้ต้องการให้แก่ประชาชนทุกคนก็คือ การศึกษา ที่ทั่วถึงและเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น กระบวนการเรียนการสอนที่ดีขึ้น ไปจนถึงการมีโรงเรียนที่พร้อมด้วยทรัพยากรเอื้อต่อการเรียนมากขึ้น มีกำลังครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีความสามารถพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบจากชุมชน ท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เข้มแข็งมากขึ้น (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2544 : 6-8)

นโยบายและแนวปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เน้นการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น ด้วยการปฏิรูปหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาครู บุคลากร และการบริหารจัดการทางวิชาการ โดยเฉพาะการพัฒนามาตรฐานหลักสูตรการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นเป็น 12 ปีและพัฒนาศักยภาพของคนให้บรรลุเป้าหมายเนื่องจากระยะเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้สถานศึกษาใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ทั้งการพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะปฏิบัติ (รวีวัตร์ สิริภูบาล. 2544 : 41) กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องของการกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น การจัดทำหลักสูตร การเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มี

ความคิดสร้างสรรค์ การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการ เรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ภาษา ต่างประเทศ ยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการ ติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมายในยุคสารสนเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 1)

การปฏิรูปการศึกษา นอกจากจะเน้นการปฏิรูประบบและกระบวนการจัดการศึกษา แล้วยังเน้นในส่วนที่เป็นแนวทาง หลักการ โครงสร้าง และระบบบริหารให้เป็นส่วนสำคัญ ในการ สนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ คุณภาพการศึกษา ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึง กำหนดสาระการปฏิรูปให้ครอบคลุมทุกด้าน เช่น เป้าหมาย และหลักการ สิทธิและโอกาส ระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา โครงสร้างการบริหารจัดการคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณการศึกษาและสื่อเทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา เป็นการปฏิรูปเพื่อให้มีเอกภาพ ด้านนโยบาย มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น กำหนดมาตรฐานการศึกษา และการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ มี การระดมทรัพยากร จากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา ยึดหลักการส่งเสริมมาตรฐาน และพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน ประชบการและสถาบันสังคมอื่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 4)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : คำนำ) กล่าวไว้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือตัวแทนของประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเขตชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน บทบาท และหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำกับ และส่งเสริม สนับสนุนกิจการ ของสถานศึกษาอันเนื่องมาจากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ต้องการให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา อย่างแท้จริงในลักษณะที่เป็นเจ้าของหรือหุ้นส่วนของสถานศึกษา

กฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจาก ตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2546 ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและจำนวนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องประกอบไปด้วย ประธานกรรมการ จำนวน 1 คน กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวน 1 คน กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนา โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 1 รูปหรือ 1 คน โรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 2 รูปหรือ 2 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 1 คนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก และ 6 คนสำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ และผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นกรรมการเลขานุการ สรุปจำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนขนาดใหญ่นั้น 15 คน และ 9 คนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : ภาคผนวก)

ดังนั้นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2544 นอกเหนือจากหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดให้ทุกคนต้องศึกษา เพื่อความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การประกอบอาชีพ และเพื่อศึกษาต่อแล้วนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญที่ว่านอกเหนือจากหลักสูตรแกนกลางดังกล่าว สถานศึกษาต้องมีหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดขึ้นเอง โดยสาระของหลักสูตรในส่วนนี้ต้องสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาชุมชน สังคม และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 19) หรืออาจจะกล่าวได้อีกว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทาง หรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่พัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองรู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และ โลกอย่างมีความสุข ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องประกอบไปด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายามจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

บรรลุดุจดมุงหมายของการจัดการศึกษา (เทพฤทธิ ไชโย. 2547 : 3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน และประการสำคัญที่สุด ชุมชน สังคม ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้กำหนดให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการศึกษา ในมาตรา 23 (3) “ การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา” และ มาตรา 27 “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทยความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจน เพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของ หลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ อันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ” (อินทรา หิรัญสาข. 2545 : 18-22)

ปัญหาของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 พบว่า หลักสูตร เดิม ไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น เนื้อหาที่ส่วนกลางกำหนดให้ เรียนนั้นไม่ตรงกับเรื่องราวของท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นักเรียน เด็กในท้องถิ่นควรจะ มีการสืบทอดต่อ ๆ กัน ไปทำให้สิ่งที่ส่วนกลางกำหนดให้นั้นนักเรียน ไม่สามารถเข้าถึง ไม่สามารถเข้าใจได้อย่างต้องแท้ และไม่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ หลักสูตร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงเป็นความคาดหวังที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อให้ท้องถิ่น ได้ มีโอกาสที่จะกำหนดหลักสูตรขึ้นใช้เองให้มีความเหมาะสมกับตนเอง โดยอิงหลักสูตร แกนกลาง และโดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรง ร่วมกับสถานศึกษาให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและ ท้องถิ่น (กรมวิชาการ. 2545 : 1)

ด้วยปัจจัยหลายประการที่หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังเป็นเรื่องที่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของ ตนเอง ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ ที่ไม่รู้ว่าจะสามารถนำมา บูรณาการกับการจัดการศึกษาได้อย่างไร อีกประการหนึ่ง การจัดการศึกษาของประเทศไทย

ถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ ของสถานศึกษา ของผู้บริหารและครูที่มีระบบราชการเป็นกลไกสำคัญของการจัดการ โดยการศึกษาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน การดำเนินการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนให้ยั่งยืน โรงเรียนจึงได้กำหนดภารกิจสำคัญ คือ การส่งเสริมและหาแนวทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มากขึ้น ด้วยการมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนาวางแผน ดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และร่วมประเมินผลการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมีความรัก เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ โรงเรียนและร่วมมือกับ โรงเรียนอย่างจริงจังในการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น และให้มีส่วนร่วมพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติเรียบร้อย มีระเบียบวินัย มีความคิดไตร่ตรอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้อยู่เสมอ รู้จักนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ (นงเยาว์ กัลยาลักษณ์. 2541 : 11)

ผู้วิจัยในฐานะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นผู้แทนครู จึงสนใจศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ให้มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

สมมติฐานการวิจัย

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 2 แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการมีส่วนร่วมต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 2 ตามกรอบแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 142 - 143) ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. ด้านการแพทย์แผนไทย
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
6. ด้านศิลปกรรม
7. ด้านภาษาและวรรณกรรม
8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี
9. ด้านโภชนาการ

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ เขต 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 198 โรงเรียน แยกได้ดังนี้

- 1.1.1 โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 156 โรงเรียน
- 1.1.2 โรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 42 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาภาพสินธุ์ เขต 2 จำนวน 198 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 156 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 42 โรงเรียน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบ แบ่งชั้น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan)

2.1.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 42 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง 16 โรงเรียน

2.1.2 โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 156 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง 46 โรงเรียน

2.2 นำกลุ่มตัวอย่างที่ได้เทียบบัญญัติไตรยางศ์ เพื่อหาผู้ตอบแบบสอบถาม รวมทั้งสิ้น จำนวน 654 คน โดยสุ่มสถานภาพละ 1 คน ดังนี้

2.2.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 โรงเรียน โดยแยกเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม 9 สถานภาพ รวม 240 คน

2.2.2 โรงเรียนขนาดเล็ก ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 46 โรงเรียน โดยแยกเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม 9 สถานภาพ รวม 414 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ขนาดโรงเรียน

3.1.1 ขนาดของโรงเรียน

- 1) โรงเรียนขนาดใหญ่
- 2) โรงเรียนขนาดเล็ก

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนตามกรอบแนวคิดของการวิจัย จำนวน 9 ด้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมรับรู้ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย 9 ด้าน

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พุทธศักราช 2546 เป็นองค์คณะบุคคลที่ทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศึกษาด้วยตัวเองได้ตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ตามสถานภาพต่อไปนี้

“ผู้แทนผู้ปกครอง” หมายถึง บิดามารดา หรือบิดา หรือมารดา ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ของนักเรียน และให้หมายความถึงบุคคลที่นักเรียนอยู่ด้วยเป็นประจำ หรือที่นักเรียนอยู่รับการใช้งาน จำนวน 1 คน

“ผู้แทนครู” หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษา จำนวน 1 คน

“ผู้แทนองค์กรชุมชน” หมายถึง ผู้แทนชุมชนหรือองค์กรที่มีประชาชนรวมตัวกันไม่น้อยกว่า 15 คน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน โดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี มีผลงานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับรอง และมีที่ตั้งแน่นอนอยู่ในท้องที่ตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาดังอยู่จำนวน 1 คน

“ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการจัดตั้งตามกฎหมาย ซึ่งสถานศึกษาดังอยู่ จำนวน 1 คน

“ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่าหรือบุคคลหรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวน 1 คน

“ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่น นอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ เจ้าของผู้บริหารสถานประกอบการทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 1 คน

“ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนา” ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 2 รูปหรือ 2 คน โรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 1 รูป หรือ 1 คน

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง เป็นความรู้ที่สะสมการปฏิบัติจริงในห้องทดลองของสังคม เป็นความรู้ดั้งเดิมที่ตกค้นพบ มีการทดลองใช้ แก้ไข ดัดแปลงจนเป็นองค์ความรู้ที่

สามารถใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและถ่ายทอดสืบต่อกันมาในการวิจัยครั้งนี้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 9 ด้านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่

3.1 เกษตรกรรม คือ การผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรผสมผสาน การแก้ปัญหาเกษตรด้านการตลาด

3.2 อุตสาหกรรมและหัตถกรรม คือ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ในการแปรรูปผลผลิตและวิธีการแก้ไขปัญหาทางด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นขบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสีกลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3.3 การแพทย์แผนไทย คือ การจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยการเน้นให้ชุมชนสามารถที่จะพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

3.4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การจัดการ และอนุรักษ์ทรัพยากรและการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

3.5 กองทุนและธุรกิจชุมชน คือ การบริหารจัดการด้านการสะสม และบริหารกองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

3.6 ศิลปกรรม คือ การผลิตผลงานทางด้านศิลปะ เช่น กิจกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและนันทนาการ เป็นต้น

3.7 ภาษาและวัฒนธรรม คือ การผลิตผลงานเกี่ยวกับทางด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดจนวรรณกรรมทุกประเภท พื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ

3.8 ปรัชญา ศาสนา และประเพณี คือ การประยุกต์และปรับหลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.9 โภชนาการ คือ ความรู้ การเลือกสรร ประดิษฐ์ ผลิต ถักคั้น ทางด้านอาหาร และการโภชนาการที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ที่เหมาะสมกับชุมชนและสถานการณ์ เป็นสินค้าและบริการที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นด้วย

4. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกเป็น

4.1 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 300 คนขึ้นไป

4.2 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2